

تدوین دکترین نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح بر اساس گفتمان امامین انقلاب و قانون اساسی

غلامرضا صفایی^۱، مهدی کامکار^۲، ابراهیم گلغام^۳

پذیرش مقاله: ۹۶/۱۲/۰۵

دریافت مقاله: ۹۶/۰۹/۲۶

چکیده

با نگرش به اینکه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و عقیدتی سیاسی‌های نیروهای مسلح از نظر سلسله‌مراتب و خط‌مشی تابع مقام معظم رهبری هستند و قدمت این نهادهای فرهنگی به ابتدای سال ۱۳۵۸ تاکنون می‌رسد، در این چهار دهه حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بارها تدابیر، ابلاغیه‌ها، رهنمودهای مستقیم و غیرمستقیم جهت هدایت این سازمان‌ها را ابلاغ نموده‌اند، لیکن به نظر می‌رسد تاکنون دکترین این نهادهای فرهنگی مبتنی بر گفتمان امام و رهبری در قالب یک پژوهش ارائه نگردیده است. نوع این تحقیق توسعه‌ای کاربردی و به روش آمیخته انجام پذیرفته شده است. همچنین از تکنیک تحلیل محتوای کمی و نظریه‌پردازی داده‌بنیاد برای تحلیل کمی و کیفی استفاده گردیده است. در این تحقیق ضمن استفاده از منابع معتبر در حوزه‌های مذکور، آن‌ها را با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودی‌ای کدگذاری کرده و نهایتاً با یک پرسشنامه از یک جامعه آماری خبره ۳۰ نفره نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل محتوا با استفاده از نرم‌افزار موردسجش قرار گرفته و با یک تحلیل آماری کمی و کیفی نتایج آن احصاء گردیده است. یافته‌های تحقیق که مبتنی بر روش کتابخانه‌ای و میدانی است نشان می‌دهد که آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح، آموزه‌های اسلامی و جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا مهم‌ترین قسمت شکل‌دهنده دکترین سازمان‌های مذکور می‌باشد که لازم است تمام برنامه‌ریزی‌ها و سازمان‌دهی‌ها حول محور این دکترین قرار گیرد.

واژگان کلیدی: نمایندگی ولی فقیه، سازمان عقیدتی سیاسی، دکترین، گفتمان امام و رهبری و قانون اساسی.

۱ - عضو هیئت‌امنا و مدرس دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ - استادیار مطالعات امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) mahdkam@yahoo.com

۳ - دانش‌آموخته دکتری مدیریت راهبردی نظامی دانشگاه عالی دفاع ملی golfam42@yahoo.com

مقدمه

شکل‌گیری اولین سازمان عقیدتی سیاسی در نیروهای مسلح مربوط به ارتش جمهوری اسلامی ایران است که باتدبیر حضرت امام خمینی (ره) در سال ۱۳۵۸ انجام می‌پذیرد و متعاقب آن در شهربانی و ژاندارمری نیز در سال‌های بعد با الگوی ارتش راه‌اندازی می‌شود همچنین سازمان مشابهی با مأموریت‌های این سازمان در نهاد نوپای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بعدها ایجاد شده است که تحت عنوان نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران نام گرفت. با نگرش به اینکه مأموریت تمام این سازمان‌ها و نمایندگی ولی فقیه در سپاه فرهنگی می‌باشد در سال‌های بعد قرابت کاری آن‌ها بیشتر شده هرچند سازمان‌های مذکور از نظر سلسله‌مراتب زیر نظر فرماندهی معظم کل قوا هستند لیکن وجود دفتر عقیدتی سیاسی فرماندهی معظم کل قوا در حوزه نظارت بر عملکرد این نهادها نقش اساسی دارد. دغدغه‌های مقام معظم رهبری که در جلسات متعدد آن‌ها را بیان داشته و ابلاغیه‌هایی که در احکام انتصاب رؤسای سازمان‌ها مشاهده می‌شود نشان از آن دارد که انتظارات معظم له هنوز برطرف نگردیده است. وجود اختلاف در بعضی از متون آموزش بصیرتی، تبلیغات، نشریات و ... نشان از آن دارد که این سازمان‌ها در بعضی از حوزه‌ها به‌صورت هم‌راستا عمل نمی‌کنند و ممکن است کارکنان نیروهای مسلح دارای آموزش واحدی در این حوزه‌ها نباشند که بروز این وضعیت دستیابی به اهداف نیروهای مسلح را با مشکلاتی همراه خواهد کرد. در حال حاضر این ابهام و مسئله وجود دارد که:

با توجه به اینکه نمایندگی‌های ولی فقیه در سازمان‌ها دارای اهداف و مأموریت‌های مشابهی هستند، آیا دارای دکترین واحدی بر اساس گفتمان امام و رهبری و قانون اساسی می‌باشند؟ همچنین ازجمله دغدغه‌های محقق این است که باوجود گذشت چندین سال از شکل‌گیری نمایندگی‌های ولی فقیه در نیروها و سازمان‌های نظامی در سطح کشور و با توجه به حساسیت اقدامات انجام‌شده توسط این نمایندگی‌ها هنوز دکترین واحدی برای اداره امور آن‌ها وجود ندارد و به‌عنوان مسئله‌ای اساسی مطرح می‌باشد. با توجه به اینکه نیروهای مسلح تحت فرماندهی واحد فرماندهی معظم کل قوا هستند و در همین راستا نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی‌های نیروهای مسلح هم از نظر سلسله‌مراتب و هم از نظر دریافت خط‌مشی زیر نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشند به‌منظور داشتن نیروهای مسلح متدین، متشرع، بصیر، ولایت مدار

و کارآمد داشتن دکترین واحد دارای درجه اهمیت زیادی داشته و می‌تواند خیلی از امور را هم‌راستا نموده و به تقویت حوزه‌های مختلف نیروهای مسلح منتج گردد. از منظر ضرورت تحقیق می‌توان نسبت به حذف کارهای موازی و بی‌فایده و معایر تدابیر فرماندهی معظم کل قوا اقدام نمود. همچنین به منظور مدیریت مالی مناسب نسبت به حذف برنامه‌های پرهزینه و کم اثر نیز اقدام گردد، ضمناً می‌توان دکترین سازمان‌های مذکور را در قالب یک کار علمی به منصفه ظهور برساند و البته داشتن دکترین واحد بر اساس گفت‌وگو امام و رهبری و قانون اساسی می‌تواند هم‌افزایی این سازمان‌ها را نیز افزایش دهد و ترتیب اولویت‌ها را تغییر و نسبت به حذف برنامه‌های غیرضروری که حیات سازمان‌ها به آن بستگی دارد اقدام نماید.

بنابراین سؤال تحقیق آن است که؟

"دکترین نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی‌های نیروهای مسلح بر اساس گفت‌وگو امام و رهبری و قانون اساسی کدام است؟"

محقق در این پژوهش به دنبال آن است که به "هدف اصلی این تحقیق؛ یعنی تعیین دکترین سازمان‌های مذکور از روش‌های مختلف دست‌یافته و آن را در اختیار سازمان‌های ذی‌ربط قرار دهد." در این پژوهش به دلیل اینکه محقق به دنبال تدوین دکترین می‌باشد از فرضیه استفاده نشده است.

مبانی نظری

– پیشینه شناسی :

۱- محمود یقینی در سال ۱۳۸۸ تحقیقی با عنوان "بررسی عوامل مؤثر در بهره‌گیری مطلوب کارکنان پایور ارتش جمهوری اسلامی ایران از تدابیر و رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا" انجام داده که به نتایج زیر رسیده است:

عوامل زیر را در رابطه مستقیم و معنادار با میزان بهره‌گیری مطلوب کارکنان پایور ارتش از تدابیر و رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا به دست آورده است: فعالیت‌های فرهنگی، فعالیت‌های آموزشی، فعالیت‌های پشتیبانی و نیروی انسانی، فعالیت‌های نظارت، بازرسی و ارزشیابی مکتبی، فعالیت‌های طرح و برنامه و فعالیت‌های سیاسی سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.

۲- احمد شفیعی تحقیقی با عنوان "آموزش عقیدتی سیاسی در سپاه، موفقیت‌ها و ناکامی‌ها" انجام داده که به نتایج زیر رسیده است:

موفقیت‌ها و ناکامی‌ها را در شش محور ساختار و سازمان، بودجه، امکانات و تجهیزات، اساتید و مربیان، مدیران و مسئولان، مواد و محتوای آموزشی و نیز برنامه‌ریزی و اجرای آموزش بررسی نموده است.

۳- دکتر عباس خورشیدی، دکتر مهدی دویی، علی کنعانی تحقیقی با عنوان "عوامل مؤثر بر مشارکت کارکنان در فرآیند تصمیم‌گیری سازمان عقیدتی سیاسی ارتش" انجام داده که به نتایج زیر رسیده است:

ابزار سنجش این تحقیق را یک پرسشنامه ۳۰ سؤالی تشکیل می‌دهد، که اعتبار آن به وسیله آلفای کرونباخ محاسبه و مقدار آن برابر ۰/۸۶ و روایی آن به وسیله روایی صوری به دست آمده است. برای پاسخ دادن به سال‌های پژوهش از آزمون‌های آماری موسوم به (رگرسیون و T مستقل) استفاده شده که یافته‌ها نشان می‌دهد، از دیدگاه هر دو گروه نمونه به ترتیب، سبک مدیریت، جو سازمانی و تقویت انگیزش کارکنان ۵۸/۲ درصد از مشارکت کارکنان سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران در فرآیند تصمیم‌گیری را تبیین می‌کنند.

ب - مفهوم شناسی :

حوزه نمایندگی ولی فقیه: یک سازمان فرهنگی است که رئیس آن از روحانیون واجد شرایط می‌باشد که از طرف ولی فقیه به عنوان نماینده ایشان در سپاه پاسداران منصوب می‌گردد. مأموریت دینی و رسالت اصلی نمایندگان ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در چند حوزه و قلمرو تجلی می‌یابد:

۱. حوزه معرفتی و تعمیق باورهای دینی در قالب آموزش‌های عقیدتی، برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های عقیدتی و تربیت پاسداران برای دفاع فرهنگی و پیشگیری از هجوم شبهات اعتقادی به نیروهای سپاه تبیین و تحلیل مسائل اعتقادی و نیز توجه به خانواده پاسداران و مباحث تربیتی فرزندان و آماده‌سازی و تقویت معنویت و اخلاق سپاهیان برای دفاع همه‌جانبه از نظام اسلامی.
۲. ارتقاء بصیرت سیاسی و هدایت سیاسی: چون سپاه از جمله نهادهایی است که مستقیماً زیر نظر رهبری قرار دارد شایسته است که بر مبنای اندیشه و انتظارات رهبری بالاترین قدرت فهم و تحلیل

مسائل و رویدادهای سیاسی در سپاه پدید آید و در دشمن‌شناسی و جریان‌شناسی در اوج قله همسویی و همگرایی با رهبری انقلاب حرکت کند.

۳. تهیه متون آموزشی و دینی: تهیه متن آموزشی در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی و برگزاری دوره‌های آموزشی و تعلیم مبانی دینی یک امر تخصصی است که روحانیت صلاحیت و شایستگی عهده‌داری آن را دارد.

۴. حوزه نظارتی: مراقبت از پاسداری مسئولیت مهم و سنگین نمایندگی است. این نظارت در تمام حوزه‌های مدیریتی، آموزشی، پژوهشی و سیاست‌گذاری‌ها صورت می‌گیرد تا فرایند پاسداری بر طبق موازین شرع و فقه جواهری و اسلام ناب صورت گیرد.

۵. شایسته‌گزینی: سپاه یک نهاد مکتبی است از این‌رو تأیید صلاحیت فرماندهان یگان‌ها و رده‌های آن از نظر پاک‌دامنی، تعهد، امانت و دیانت توانایی مدیریتی به عهده روحانیون است تا شایسته‌ترین فرد از نظر اخلاقی و معنوی، به جایگاه فرماندهی و رده‌های عالی مسئولیتی سپاه دست یابد.

۶. اطلاع‌رسانی و منزلت‌افزایی: افراد جامعه اسلامی مان باید از عملکرد و کیفیت مأموریت‌های گسترده سپاه اطلاعاتی داشته باشند تا شبهه پراکنی مخالفان سپاه، نتواند ذهن جامعه را مغشوش کند، بنابراین اطلاع‌رسانی از وضعیت سپاه در حفظ انقلاب و دفاع از پاسداران در برابر القانات ناصواب در قلمرو حوزه نمایندگی است. (شیدائیان، ۱۳۹۱: ۱۱۷)

عقیدتی سیاسی: عقیدتی سیاسی به سازمان‌های عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ا، نیروی انتظامی و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح اطلاق می‌شود. این سازمان‌ها رئیس آن از روحانیون واجد شرایطی می‌باشد که از طرف ولی فقیه منصوب می‌گردد. رسالت این سازمان‌ها نشر و گسترش فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در جهت افزایش ایمان، دانش، بینش و بصیرت عقیدتی سیاسی کارکنان و خانواده‌ها و تقویت بهره‌وری آنان در نیروهای مربوطه جهت تقویت بنیه معنوی کارکنان می‌باشد.

مأموریت و وظایف سازمان عقیدتی سیاسی ارتش در مواد ۱۴ و ۱۵ قانون ارتش آمده است. مکتبی کردن ارتش جمهوری اسلامی ایران، رشد و گسترش فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در ارتش و سازمان‌های وابسته بر اساس معیارها و ضوابط اسلامی و تدابیر و رهنمودها و دستورالعمل‌های مقام معظم رهبری.

مأموریت سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع رشد و گسترش فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و انقلابی در ودجا، حفظ و ارتقاء روحیه انقلابی و سطح ایمان، دانش، بینش و بصیرت عقیدتی سیاسی و اخلاقی کارکنان،

نظارت مستمر بر حفظ و عمل به موازین اسلامی بر اساس معیارها و ضوابط اسلامی و تدابیر و رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا (عجله الله تعالی فرجه)

مأموریت سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی؛ رشد و گسترش فرهنگ و معارف اسلامی، حفظ و تقویت روحیه انقلابی، ارائه خط‌مشی‌های مکتبی، نظارت و کنترل بر عوامل تأثیرگذار بر مجاری فکری و فرهنگی، آموزش عقیدتی سیاسی در نیروی انتظامی، بر اساس معیارها و ضوابط اسلامی و تدابیر و اوامر مقام معظم فرماندهی کل قوا^۱

وظایف این سازمان‌ها در حوزه آموزش، ارزشیابی مکتبی، فرهنگی، روابط عمومی، بینش سیاسی که در قانون نیروهای مسلح تشریح شده می‌باشد. این سازمان‌ها دارای سلسله‌مراتب مستقل و متمرکز می‌باشند که از نظر هدایت و کنترل مستقیماً زیر نظر مقام معظم رهبری و فرماندهی معزز کل قوا هستند، لیکن از نظر پشتیبانی تابع نیروها و وزارت خانه می‌باشند.

دکترین: در تعریف نظری واژه‌ای است لاتین که در فارسی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. می‌توان آن را آیین یا ره نامه نامید و عبارتست از مجموعه‌ای از اصول و قواعد کلی و نسبتاً پایدار که هادی و راهنمای یک فرد، سازمان یا جامعه در اتخاذ سیاست‌ها، اهداف و راهبردها و انجام برنامه‌ها، رفتارها و اقدامات است.

در تعریف عملیاتی در این تحقیق دکترین چتری است برای همسو، هماهنگ و هم‌افزا نمودن تصمیمات و اقدامات در اداره امور نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح. (ذوالقدر، ۱۳۸۷: ۸)

گفتن امام و رهبری « حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (عجله الله تعالی فرجه) در اداره امور ولی فقیه و عقیدتی سیاسی: گفتن غالب جمهوری اسلامی ایران است که بر پایه اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (عجله الله تعالی فرجه) شکل گرفته و ریشه در آموزه‌های دینی و اسلام ناب محمدی (ص) دارد و بر اساس اصل پیشرفته ولایت فقیه در تصمیم‌گیری‌ها و اداره امور نمایندگی‌های ولی فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها برای مسئولان و کارگزاران نظام هدایت‌گر بوده و تصمیم‌ها و انجام فعالیت‌ها را در همه سطوح، همسو، هماهنگ و هم‌افزا می‌نماید.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:

یکی از بارزترین وجوه اشتراک نظام‌های ملی متکثر و متنوع، وجود قانون اساسی در هر کشور است. قانون اساسی از یکسو حدود مرز آزادی افراد را در بررسی عملکرد نهادهای قدرت و از سوی دیگر حدود اعمال قوای عمومی را در برخورد با حوزه حقوق فردی ترسیم می‌کند. با این برداشت هیچ جامعه کشوری یا دولت-کشوری نمی‌توان یافت که فاقد قانون اساسی باشد. (قاضی، ۱۳۸۵: ۱۷)

۱ - سند معاونت طرح و برنامه سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

۲ - سند معاونت طرح و برنامه سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی

تعریف قانون اساسی ساده نیست. به قانون اساسی می‌توان به دو دیدگاه نگریست؛ اولاً به‌عنوان یک فرایند، یعنی به‌عنوان توصیفی از آنچه عملاً در اداره یک حکومت ملی رخ می‌دهد و ثانیاً به‌عنوان توقعات و انتظاراتی صریح یا تلویحی که ممکن است با عملکرد واقعی مقامات حکومتی کمابیش متفاوت باشد.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد. ماهیت انقلاب عظیم اسلامی ایران و روند مبارزه مردم مسلمان از ابتدا تا پیروزی که در شعارهای قاطع و کوبنده همه قشرهای مردم تبلور می‌یافت این خواست اساسی را مشخص کرده و اکنون ملت با تمام وجود نیل به آن را می‌طلبد.

(زاهدی، ۱۳۹۴: ۷)

ادبیات مرتبط: حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در دیدارهای اختصاصی با فرماندهان نظامی، روحانیون نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و عقیدتی سیاسی‌ها، دیدارهای عمومی با کارکنان نیروهای مسلح به مناسبت‌های مختلف و همچنین حضور در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان افسری ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مطالبی را به‌صورت تصریحی و یا استنتاجی مرتبط با دکترین این سازمان‌ها و نهادها بیان فرموده‌اند که با جمع‌آوری کردن این سخنان از منابع مهم، قسمت‌های مربوط به موضوع پژوهش انتخاب گردیده است. همچنین اصولی از قانون اساسی که مرتبط با این حوزه بوده استخراج گردید و به‌منظور کاهش بخش ادبیات نظری فقط پاراگراف‌های مرتبط احصا و در بخش مربوطه آورده شده است، سپس تمام این مطالب وارد نرم‌افزار مکس کیودی‌ای^۱ گردیده و با کدگذاری واژه‌ها خروجی‌های آن تجمیع و نهایتاً با تهیه یک پرسشنامه از جامعه آماری خبرگان مرتبط در سازمان‌های مذکور سنجش لازم به دست آمده و نتایج آن به‌عنوان دکترین حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و سازمان‌های عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح استخراج گردیده است.

جدول ۱- خلاصه فرمایشات امامین انقلاب و قانون اساسی

منبع	متن
برگرفته از کتاب راهبرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، ۱۳۹۱: ۳۹ و در پرتو ولایت ۱۳۸۱	همه در میدان نبرد و کارزار آموخته و تجربه کرده‌اند که معنویت و ایمان چقدر در پیروزی‌ها و موفقیت‌ها و بالا بردن توان و استقامت نیروها مؤثر است
امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) سند فرهنگی معاونت طرح و برنامه دفتر عقیدتی سیاسی ستاد کل نیروهای مسلح	عمل، بیش از زبان کارایی دارد. بهترین گویندگان و شیرین زبان‌ترین معلمان و واعظان و بیان‌کنندگان، اگر عملشان بلنگد، همه این شیرین‌زبانی‌ها نقش بر آب خواهد شد.

متن	منبع
اگر دین‌داری و پابندی به اصول نباشد پای امنیت هم به شدت می‌لنگد. حتی پلیس‌هایی که در دنیا به انضباط معروفند، اگر آن قید معنوی، آن حاکم درونی، آن احساسی که بر همه وسوسه‌ها غلبه دارد، در آن‌ها نباشد، کارایی نخواهد داشت.	امام خامنه‌ای (مدظله العالی) سند فرهنگی معاونت طرح و برنامه دفتر عقیدتی سیاسی ستاد کل نیروهای مسلح
مردم باید به نیروی انتظامی، مثل یک صاحب امنیت و مدار امنیت نگاه کنند؛ شما (سازمان عقیدتی سیاسی) باید این را به وجود بیاورید.	امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳
هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران می‌باشد	قانون اساسی
(دشمنان) با تبلیغات، با خریدن اشخاص و با شیرین کردن دهن این‌وآن، سعی می‌کنند در درون کالبد نظام اسلامی اختلال ایجاد کنند. باید مراقب این‌ها بود.	در جمع فرماندهان و کارکنان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت هفته دفاع مقدس مورخ ۸۱/۶/۲۴
اگر چنانچه شما بتوانید این مجموعه‌ای را که زیر نظر شما است با عمل صالح، با اعتقاد قرص و محکم و سالم و صحیح ان‌شاءالله تربیت کنید و پیش ببرید، این دستگاه‌های جاسوسی دنیا که مرتب دارند تلاش می‌کنند بلکه بتوانند در بدنه نیروهای مسلح ما نفوذ کنند، به توفیق الهی هیچ غلطی نخواهند توانست بکنند.	امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار جمعی از فرماندهان سپاه ۱۳۸۱/۶/۲۴
حکومت رکن اسلام است. اساس حرکت اسلام و حیات اسلام، تشکیل یک جامعه اسلامی است که جامعه اسلامی بدون حکومت اسلامی معنی ندارد.	امام خامنه‌ای (مدظله العالی) سند فرهنگی معاونت طرح و برنامه دفتر عقیدتی سیاسی ستاد کل نیروهای مسلح
پاسداری، یک فرهنگ است؛ یک فرهنگ عزت و افتخار است پاسداری از دین و انقلاب، که امروز این معنا در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مجسم است صرفاً یک حرکت نظامی نیست.	در جمع فرماندهان و کارکنان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت میلاد امام حسین (ع) و روز پاسدار مورخ ۸۱/۷/۱۷
نهادی که مسئولیت حفاظت از انقلاب اسلامی را برعهده دارد مکلف به مبارزه با تمام جریاناتی است که علیه انقلاب اسلامی توطئه کرده و با استفاده از ابزار سیاسی قصد براندازی نظام جمهوری اسلامی را دارند.	قانون اساسی
هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران می‌باشد.	قانون اساسی

متن	منبع
ارتقا توانمندی‌ها و روحیه جهادی برای حراست همه‌جانبه از نظام مقدس جمهوری اسلامی و آمادگی برای انجام مأموریت‌ها بر اساس باورها و معتقدات دینی.	قانون اساسی
ارتش بزرگ ایران باید بداند که همه این افتخارات به برکت ایمان به خدا و دفاع از کشور امام زمان - ارواحنا فداه - و در سایه وحدت و انسجام و همدلی و برادری با یکدیگر و پشتیبانی مردم به دست آمده است.	پیام امام خمینی (ره) به ملت ایران و نیروهای مسلح (بیست و هشتم فروردین ۱۳۶۸)
ارتش و سایر نیروهای مسلح در دوران بازسازی باید به اصل بازسازی معنوی و اعتقادی نیز توجه کافی داشته باشند، چراکه همه در میدان نبرد و کارزار آموخته و تجربه کرده‌اند که معنویت و ایمان چقدر در پیروزی‌ها و موفقیت‌ها و بالا بردن توان و استقامت نیروها مؤثر است.	امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تقدیر و تجلیل از نیروهای مسلح ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۸/۰۱/۲۸
آنچه مانع از توطئه، جنگ و غلبه دشمن می‌شود، ایستادگی و بیداری و حاضر بودن در میدان مقاومت است و ایمان است، ایمان‌تان را هر چه می‌توانید تقویت کنید	در جمع سپاهیان و بسیجیان استان مازندران لشکر ۲۵ کربلا - چالوس - مورخ ۸۲/۶/۲۹
این جمع نورانی و مجموعه نورانی جوان‌های این کشور، در هر لباسی و سمتی هستند و کسانی که حراست از ارزش‌ها را عهده‌دار شده‌اند و بار سنگین را به دوش گرفته‌اند و بنا دارند با زشتی‌ها و بدی‌ها و دروغ‌ها و کج رفتاری‌ها و ظلم‌های بزرگ امروز دنیا مبارزه کنند؛ بایستی در خودشان رابطه‌ی باخدا را حفظ کنند.	در جمع فرماندهان و مسئولین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به مناسبت هفته‌ی دفاع مقدس - مورخ ۷۴/۶/۲۹
روحیه خوب، عمل خوب، توکل به خدا، ارتباط باخدا، ارتباط با یکدیگر و اهتمام به استحکام سازمان‌دهی در نیروهای مسلح داشته باشید.	در جمع فرماندهان و کارکنان ارتش به مناسبت روز ارتش ج.ا.ا. - مورخ ۷۷/۱/۳۰
اگر ایمان به خدا و خود و به هدف‌ها و آرمان‌های عالی در یک سازمان مسلح و در یک ارتش وجود نداشته باشد، هر چه به او تزریق کنند، از بین می‌رود.	در آستانه‌ی روز ارتش ج.ا.ا. در جمع فرماندهان و کارکنان ارتش - مورخ ۸۲/۱/۲۷
در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس و ضابطه باشد.	قانون اساسی
یکایک برادران سپاه بایستی تدین و تقوا - یعنی همان طهارت و عمل به موازین دینی - را دارا باشند. این همان مسئولیت اصلی - یعنی علم عمل و معرفت و آگاهی دینی - است.	امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان دفاتر نمایندگی ولی فقیه در سپاه ۱۳۶۸/۱۱/۷
دیدید که ملت ما با نداشتن ابزار جنگی، لکن داشتن ایمان، بر تمام ابرقدرت‌ها که پشتیبانی می‌کردند از رژیم سابق غلبه کردند. و این نبود جز اتکال به اسلام و اتکال به قرآن کریم.	برگرفته از کتاب راهبرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، ۱۳۹۱: ۳۹ و در پرتو ولایت ۱۳۸۱

منبع	متن
امام خامنه‌ای (مدظله العالی) سند فرهنگی معاونت طرح و برنامه دفتر عقیدتی سیاسی ستاد کل نیروهای مسلح	اگر این بنیهی اعتقاد محکم شد، عمل، عمل اسلامی و دینی شد، آسیب‌پذیری به حداقل فرو خواهد کاست. خیلی از آسیب‌پذیری‌های ما- آحاد مردم، مسئولان، مدیران، اعضای سازمان‌های نظامی و غیرنظامی- ناشی از ضعف‌های ما است. آسیب‌پذیری‌ها ناشی از ضعف‌های اخلاقی ما است، یکجایی خودش را نشان می‌دهد.
امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی ۱۳۷۰/۱۱/۲	آن احساسی که در همه‌جا برای خودش را دارد، احساس دینی و احساس حضور در مقابل پروردگار عالم است این احساس حضور الهی لازم است، تا انسان کارایی و احساس قدرت پیدا کند و احساس خستگی نکند.
در جمع فرماندهان و کارکنان ارتش به مناسبت روز ارتش ج.ا.ا. مورخ ۷۷/۱/۳۰	معنویات، مهم‌تر از مادیات است. روحیه خوب، عمل خوب، توکل به خدا، ارتباط با خدا، ارتباط با یکدیگر و اهتمام به استحکام سازمان‌دهی در نیروهای مسلح داشته باشید.
برگرفته از کتاب راهبرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، ۱۳۹۱: ۳۹ و در پرتو ولایت ۱۳۸۱	کوشش کنید که در این دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها که هستید، ایمان را در خودتان تقویت کنید. ایمانی که هم در اینجا شمارا شرافتمند می‌کند و هم در پیشگاه حق آبرودارید و با آبرومندی وارد می‌شوید به‌حق تعالی.
برگرفته از کتاب راهبرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، ۱۳۹۱: ۳۹ و در پرتو ولایت ۱۳۸۱	ارتش، ارتش مردمی است، نه ارتش طاغوتی که سرکوب کند؛ ارتشی است که با مردم زیر یک سقف جمع می‌شوند و مردم برای آن‌ها تظاهرات می‌کنند و این‌ها هم برای مردم تظاهرات می‌کنند. این یک چیز تازه‌ای است که خدای تبارک و تعالی به ما عنایت کرده و این را حفظش کنید. این پشتوانه را حفظ کنید که این پشتوانه آن‌چنان قدرتی به شما خواهد داد که یکی‌تان در مقابل صد تا، در مقابل چند صد تا خواهید بود
در آستانه‌ی روز ارتش ج.ا.ا. در جمع فرماندهان و کارکنان ارتش_مورخ ۸۲/۱/۲۷	توجه کنید که فلسفه وجود نیروهای مسلح، همان چیزی است که امیرالمؤمنین (ع) در فرمان معروف خود به مالک اشتر فرموده: «فالجند باذن الله حصون الرعیه». حصار ملت و کشورند. نقش حصار چیست؟ ایجاد امنیت برای مردم. وقتی یک ارتش و سازمان مسلح این مسئولیت را برای خود اساسی‌ترین محور تصمیم‌گیری و سازندگی بدانند، آنگاه وضع خیلی فرق خواهد کرد. اگر ایمان به خدا و خود و به هدف‌ها و آرمان‌های عالی در یک سازمان مسلح و در یک ارتش وجود نداشته باشد، هر چه به او تزریق کنند، از بین می‌رود.

ابلاغیه‌های امام خمینی (مدظله العالی) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در احکام صادره به نمایندگان ولی فقیه و رؤسای سازمان- های عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح: امام خمینی (مدظله العالی) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در احکامی که به مناسبت انتصاب نمایندگان ولی فقیه و رؤسای سازمان‌های عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح صادر کرده‌اند، خطاب به

آنان نکات کلیدی (تدابیر) را قید و خواسته‌اند در دوران مسئولیت، آن را سرلوحه خود قرار دهند که با مرور احکام مذکور تدابیر ابلاغ شده مورد نظر احصا که در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲- خلاصه ابلاغیه‌های امام و رهبری به نمایندگان ولی فقیه و روسای سازمان‌های عقیدتی سیاسی نیروهای

مسلح

تاریخ	موارد	تدابیر ابلاغ شده
امام خمینی (ره)		
۵۸/۶/۲۵	- نظارت مستقیم در جلسات شورای عالی هماهنگی و تصمیم‌گیری سپاه - توجه به اخلاق اسلامی سپاه - ارشاد و هدایت سپاه	لاهوتی
۵۹/۳/۲۸	ایجاد سازمانی جهت بررسی امور نیروهای مسلح با کمک هیئتی از اعضای مسلمان و متعهد و مسئول	محلاتی
۶۰/۱/۲۲	مکتبی کردن ارتش	صفایی
۶۰/۴/۲۳	ایجاد سازمانی جهت بررسی امور نیروهای مسلح با کمک هیئتی از اعضای مسلمان و متعهد و مسئول	آشتیانی
۶۰/۹/۲۳	- تطبیق قوانین و تصمیمات شورای سپاه پاسداران با احکام اسلام - نظارت دقیق بر خط فکری و اعتقادی سپاه در سراسر ایران از انحرافات و تخلفات	طاهری
۶۱/۶/۳	- پیگیری در مسائل فرهنگی و اسلامی	فاکر
۶۷/۱۲/۱۸	- قانون مداری و جلوگیری از تخلف - کلیه مسائل فرهنگی، عقیدتی، سیاسی و فکری و فعالیت‌های تبلیغاتی و انتشاراتی و حفاظت اطلاعات - تأیید عزل و نصب فرماندهان سپاه	نوری
امام خامنه‌ای (مدظله العالی)		
۶۸/۸/۴	- فعالیت برجسته ارگان عقیدتی سیاسی در حوزه معنویت و پرهیزکاری و آگاهی اعتقادی و سیاسی - قانون مداری و جلوگیری از تخلف	عراقی
۶۸/۹/۸	- ایجاد هماهنگی میان سازمان‌های عقیدتی سیاسی در کلیه نیروهای مسلح - ایجاد وحدت روش - رسیدگی به مسائل	محمد مهدی موحلی
۶۹/۴/۵	- نظارت مستمر بر حفظ و استحکام - برخورد با تخلفات و پیشگیری از تخلفات - تقویت واحدهای عقیدتی سیاسی برای رشد معنویت و معرفت اسلامی - فعالیت حوزه نمایندگی و دفاتر وابسته بخصوص در یگان‌های رزمی - تأیید عزل و نصب فرماندهان سپاه - تأیید صلاحیت دینی و سیاسی مسئولین و پرسنل حفاظت اطلاعات - تعلیم و تربیت اسلامی و کلیه امور فرهنگی و نشریات در مراکز آموزشی سپاه - جذب و سازمان‌دهی و آموزش و اعزام طلاب - انقلابی نگاه داشتن محیط سپاه و بسیج - حفظ و صیانت از گروه‌ها و باندهای سیاسی - انطباق مقررات و ضوابط با موازین شرعی	عراقی
۷۰/۱/۱۹	- هدایت دینی و توجیه سیاسی مسئولان و کارمندان - استفاده از اشخاص صالح و متقی و کارآمد	رحمانی
۷۴/۷/۴	آموزش معارف دینی پرورش اخلاقی و معنوی (که مهم‌تر است از آموزش دینی)	قوچانی

تاریخ	موارد	تدابیر ابلاغ شده
۸۷/۲/۴		ارتقاء سطح معنوی
۸۸/۴/۲۸		ارتقاء معنوی و بیش سیاسی
۸۸/۴/۲۸		ایجاد زمینه مناسب برای فعالیت‌های عقیدتی سیاسی و آموزش معارف دینی با استفاده از راه‌کارهای نو

روش‌شناسی

با توجه به اینکه در این تحقیق فرضیه‌ای تدوین نگردیده و مبانی نظری ارائه نشده اطلاعات موردنیاز با استفاده از بررسی اسناد و مدارک موجود، مشاهدات و مصاحبه با صاحب‌نظران و بهره‌گیری از بیانات حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) تا اشباع نظری گردآوری شده است و در پی آن نسبت به کدگذاری باز، انتخابی و محوری اطلاعات گردآوری شده نیز اقدام گردیده است همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها در قالب کدهای استخراجی انجام شده و در نهایت با مشخص کردن خط اصلی پژوهش در زمینه موضوع مورد بررسی تدوین دکترین مطابق با نمایندگی ولی فقیه در سپاه و عقیدتی سیاسی‌های نیروهای مسلح انجام پذیرفته است. یکی از دلایل انتخاب این روش تحقیق وجود نظریه‌های مبنایی محدود در زمینه اداره امور نمایندگی‌های ولی فقیه در نیروهای مسلح بر اساس قانون اساسی است.

این تحقیق از نوع کاربردی- توسعه‌ای بوده و به روش آمیخته انجام پذیرفته است. همچنین از تکنیک تحلیل محتوای کمی به منظور تعیین واحدهای ثبت و مشاهده و کشف مقولات مشترک از آرا و اندیشه‌های امام خمینی و رهبری و با استفاده از نظریه پردازی داده بنیاد (گردند تئوری) با رویکرد تفسیرگرا تا اشباع نظری اطلاعات موردنیاز گردآوری گردید و با بهره‌گیری از فرایند کدگذاری‌های باز و انتخابی و محوری نسبت به مقوله بندی بیانات امامین انقلاب و قانون اساسی اقدام گردیده و با حساسیت نظری ایجاد شده اطلاعات تحلیل و تفسیر گردیده است. همچنین از نرم افزارهای مکس کیو دی ای (برای تحلیل محتوای متون)، و نرم افزارهای آماری اس پی اس جهت ورود داده‌های آماری و تحلیل روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌ها و همچنین معناداری آن‌ها بهره گرفته شده است.

این تحقیق دارای دو جامعه آماری اسنادی و خبرگی است. در حوزه ادبیات پژوهش، کلیه بیانات و مکتوبات حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و قانون اساسی در رابطه با حوزه نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح که بیانگر اندیشه‌ها، آرا، نظرات،

رهنمودها و تدابیر ولایت فقیه است استفاده شده است و همچنین سایر اسناد بالادستی جزء جامعه آماری اسنادی پژوهش می‌باشد. جامعه آماری در حوزه راهبردی شامل کلیه مدیران و خبرگان مرتبط که ویژگی‌های مشترک آنان تجربه، سابقه خدمتی بالای ۲۵ سال می‌باشد و مسئولیت در سطوح عالی مدیریتی حوزه نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح را عهده‌دار می‌باشند که در مجموع ۳۰ نفر برآورد گردیده است.

در این پژوهش مکتوبات و بیانات مرتبط با حوزه نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح که بیانگر اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (علیه السلام) و حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) و قانون اساسی باشد، به صورت تمام شمار و در مورد مدیران راهبردی و خبرگان با استفاده از نظریه مبنایی از روش اشباع نظری استفاده گردید. جهت جمع‌آوری و تهیه اطلاعات مورد نیاز این پژوهش از دو روش اسنادی و میدانی (خبرگی) استفاده شده است. همچنین ابزار گردآوری داده‌ها نیز فیش برداری می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

در این پژوهش، به منظور استخراج گفت‌وگوهای امام و رهبری که در ادبیات تحقیق جهت ارائه بهتر برای خوانندگان با عنوان جداول شماره ۱ و شماره ۲ نام‌گذاری گردیده است از تحلیل کمی و کیفی و روش داده بنیاد، استفاده شده است. همچنین از آماره‌های توصیفی (جداول فراوانی و گرایش‌های مرکزی و ...) و آماره‌های استنباطی (آزمون‌های ضریب همبستگی و ...) و نرم‌افزارهای اسپاس و مکس کیودی‌ای استفاده گردیده است.

به منظور بررسی آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، از آمار توصیفی استفاده شده و میزان رابطه دکترین (با مؤلفه‌های مورد نظر) با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها مشخص گردید. بدین منظور پرسش‌نامه‌هایی در قالب ۶ مؤلفه تنظیم گردیده است.

به منظور بهره‌گیری کیفی هر چه بهتر از اطلاعات پرسشنامه‌ها از روش حضوری مانند مصاحبه به تکمیل اطلاعات پرسشنامه اقدام شد که بتوان تجربیات نخبگان را در طول تحقیق مورد استفاده قرار داد. مؤلفه‌هایی که در حوزه دکترین از فرمایشات امامین انقلاب و قانون اساسی احصاء شد ابتدا بالغ بر ۷۶۰ مؤلفه بود که از طریق کدگذاری به تعداد قلیلی جمع و انتخاب گردید و پس از اعمال نظر نخبگان در نهایت ۶ مؤلفه؛ آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح، مردمی بودن نیروهای مسلح، جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان، اسلامی شدن نیروهای مسلح، حکومت اسلامی

و آموزه‌های اسلامی به شیوه کدگذاری انتخابی که از برآیند نظریه‌ها و اجماع موردسنجش و آزمون قرار گرفته به دست آمد. جدول شماره ۳ با استفاده از خروجی نرم‌افزار مکس کیو دی ای تنظیم گردیده است و در ادامه پژوهش جهت کدگذاری انتخابی مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

جدول ۳: نمونه‌ای از کدگذاری

کد محوری	کد باز	مقوله
بایمان بودن نیروهای مسلح	معنویت و ایمان	همه در میدان نبرد و کارزار اموخته و تجربه کرده‌اند که معنویت و ایمان چقدر در پیروزی‌ها و موفقیت‌ها و بالا بردن توان نیروها مؤثر است
	حفظ ایمان	ایمان را باید حفظ کنید. حفظ ایمان با رفتار خوب، با تأمل و تدبیر خوب،
	ایمان به خدا	دل‌های سرشار از ایمان و معرفت و روشن‌بینی، هرگز مغلوب و مرعوب نمی‌شوند
	ایمان و مکتب	در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس و ضابطه باشد
آموزه‌های اسلامی	ادب اسلامی	اگر ارتش ما، که امید یک ملت است، به ادب اسلامی درآیند، امکان ندارد که یک هجومی بر آن‌ها بشود، متزلزل بشوند؛ برای اینکه تزلزل مال آن است که ایمان ندارد
	محضر خدا	همه ما در مقابل خدا جواب باید بدهیم
	اخلاق اسلامی	باید اخلاق اسلامی، ادب اسلامی درست مراعات بشود
آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح	اقتدار معنوی	نیروهای مسلح، عظمت و ابهت خود را فقط به قدرت سلاح نشان نمی‌دهند؛ بلکه در کنار آن، اقتدار معنوی آن‌ها وابسته به نیروی ایمانی آن‌هاست.
	نیروهای مسلح	قدرت بازدارندگی فعال و آماده انجام مأموریت‌های محوله
	قدرت بازدارندگی	قاطعیت بر اساس قانون و بر اساس همان چیزی که در مقررات از او طلب شده است
	اقتدار	
جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	گسترش حاکمیت قانون خدا	جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان
	حمایت معنوی و عملی	برخورداری از توانمندی‌های لازم برای حمایت معنوی و عملی از نهضت‌ها و ملل اسلامی بر مبنای تعالیم عالیه اسلام و تدابیر و فرامین مقام معظم ولایت فقیه و فرماندهی کل قوا
حکومت اسلامی	حکومت اسلامی	حکومت رکن اسلام است
	جامعه اسلامی	اساس حرکت اسلام و حیات اسلام، تشکیل یک جامعه اسلامی است
	حمایت‌کننده حکومت	نیروهای مسلح حامی حکومت اسلامی
مردمی بودن نیروهای مسلح	ارتش مردمی	ارتش، ارتش مردمی است
	مراعات حال مردم	مراعات حال مردم را بنمایید
	احساس آرامش	باید مردم از ناچا احساس محبت و آرامش کنند
	امنیت برای مردم	ایجاد امنیت برای مردم

جدول ۴: توصیف مؤلفه‌های دکترین

مؤلفه‌ها	میانگین داده‌های احصاء شده	انحراف معیار
آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح	۴,۱۳	۰,۷۶۰
مردمی بودن نیروهای مسلح	۴,۴۳۵	۱,۱۸۵
جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	۴,۴۰۲	۰,۸۷۵
اسلامی شدن نیروی‌های مسلح	۴,۱۱۸	۱,۳۴۲
حکومت اسلامی	۴,۷۰۴	۱,۳۰۲
آموزه‌های اسلامی	۳,۵۵۹	۰,۸۶۹

با توجه به جدول تحلیل آمار توصیفی فوق روشن است که حداکثر اعضای جامعه خبره معتقدند که "مؤلفه‌های دکترین" به میزان زیاد و خیلی زیاد در اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها مؤثر است. یعنی نتایج حاصل از استخراج آمارهای توصیفی نشان می‌دهد که میانگین این مؤلفه‌ها در بین پاسخ‌گویان این پژوهش بر روی طیف ۰ تا ۵ به‌جز مؤلفه محور آموزه‌های اسلامی (متوسط)، بین زیاد تا خیلی زیاد می‌باشند. یعنی می‌توان گفت مؤلفه‌های یادشده در جدول به‌عنوان خروجی‌های بعد دکترین تأیید شده و مدنظر قرار داد.

آزمون نرمال بودن: برای بررسی نرمال بودن مؤلفه‌های در نظر گرفته‌شده از آزمون کلموگروف-

اسمیرنوف (K-S) استفاده می‌شود جدول ۵ نتایج این آزمون را برای مؤلفه‌های دکترین نشان می‌دهد.

جدول ۵: آزمون نرمال بودن دکترین

مؤلفه‌ها	آماره کلموگروف- اسمیرنوف	سطح معناداری
آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح	۲,۶۱۵	۰,۳۲۶
مردمی بودن نیروهای مسلح	۱,۳۱۸	۰,۶۸۹
جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	۱,۰۵۸	۰,۵۲۰
اسلامی شدن نیروی‌های مسلح	۱,۵۸۲	۰,۰۹۹
حکومت اسلامی	۲,۱۲۳	۰,۵۲۳
آموزه‌های اسلامی	۲,۱۶۲	۰,۰۹۰

با توجه به این که مقدار سطح معناداری بیشتر از ۰,۰۵ هستند. بنابراین نرمال بودن مؤلفه‌های دکترین پذیرفته می‌شود. که نشان‌دهنده پارامتریک بودن مؤلفه‌ها بوده و قابلیت اتکا برای سنجش این بعد و تعمیم آماری را دارا می‌باشند.

آزمون T برای بررسی میانگین مربوط به مؤلفه‌های دکترین: جدول ۶ مربوط به آزمون T برای میانگین مؤلفه‌های دکترین می‌باشد.

جدول ۶: آزمون میانگین مؤلفه‌های دکترین

مطلوب‌ترین شاخص	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره T	مؤلفه
۴,۱۵۲	۰,۰۰۰	۵	۲,۱۲۹	آمدگی و اقتدار نیروهای مسلح
۴,۶۷۸	۰,۰۰۱	۲۱	۱,۵۵۲	مردمی بودن نیروهای مسلح
۴,۷۵۲	۰,۰۴۲۱	۱۰	۱,۴۷۷	جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان
۴,۶۲۸	۰,۰۰۲	۶	۳,۳۶۲	اسلامی شدن نیروی‌های مسلح
۴,۱۵۲	۰,۰۰۰	۱۳	۱,۶۸۹	حکومت اسلامی
۴,۶۲۸	۰,۰۰۱	۹	۲,۱۲۲	آموزه‌های اسلامی

با توجه به نتایج آزمون T در جدول ۶ و سطح معناداری که کمتر از ۰,۰۵ است و همچنین با توجه به مطلوب‌ترین شاخص، جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان از ۴/۷۵ به بالا به میزان خیلی زیاد و مؤلفه‌های مردمی بودن نیروهای مسلح، اسلامی شدن نیروی‌های مسلح و آموزه‌های اسلامی بسیار بیش از زیاد با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها رابطه معنی‌دار دارند. و به‌عنوان شاخصی مطلوب مطرح می‌باشند. مؤلفه‌های آمدگی و اقتدار نیروهای مسلح و حکومت اسلامی به میزان زیاد و نسبتاً بیش از زیاد با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها رابطه معنی‌داری دارند و به‌عنوان شاخصی مطلوب مطرح می‌باشند.

ضریب همبستگی: با توجه به نرمال بودن و سطح سنجش فاصله‌ای برای بررسی همبستگی بین آن‌ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. بنابراین برای بررسی رابطه میان شاخص‌ها با مؤلفه‌های اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها با تست کواریانس در سطح ۰/۰۵ α انجام و نتایج به شرح جداول ۷ به‌دست آمد:

تست کواریانس، میزان همبستگی^۱ عوامل و مؤلفه‌های اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها و همچنین شاخص‌ها و مؤلفه‌های مربوطه را مشخص می‌کند.

جدول ۷: میزان همبستگی، نوع رابطه‌ها و جهت متغیرها

میزان همبستگی	نوع رابطه	جهت	میزان همبستگی		
			شدید	متوسط	ضعیف
۰/۸۵-۱	مثبت	مؤلفه	۰/۷-۰/۸۴۹	۰/۴۵-۰/۶۹۹	۰/۲۶-۰/۴۴۹
۰-۰/۲۵۹	مثبت	مؤلفه			

جدول ۸: آزمون همبستگی دکترین

دکترین		مؤلفه‌ها
سطح معناداری	همبستگی پیرسون	
۰,۰۰۱	۰,۸۸۵	آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح
۰,۰۰۲	۰,۸۵۲	مردمی بودن نیروهای مسلح
۰,۰۰۰	۰,۷۷۴	جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان
۰,۰۰۱	۰,۷۰۲	اسلامی شدن نیروی‌های مسلح
۰,۰۰۴	۰,۷۱۱	حکومت اسلامی
۰,۰۰۳	۰,۷۱۸	آموزه‌های اسلامی

در جدول ۸ ضریب همبستگی بین دکترین و مؤلفه‌های آن نشان داده شده است. چون سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد، پس نتیجه می‌گیریم که بین دکترین و مؤلفه‌های آن ارتباط معنادار وجود دارد. همبستگی‌های به دست آمده مثبت و معنادار است. این بدان معناست که با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که با افزایش نمره مؤلفه‌ها میزان نمره دکترین نیز افزایش می‌یابد و رابطه آن با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها بیشتر می‌گردد. با توجه به جدول ۷ می‌توان گفت این همبستگی‌ها در سطح شدید و خیلی شدید است.

آزمون فریدمن^۱: برای اولویت‌بندی مؤلفه‌ها نیز از آزمون فریدمن استفاده می‌شود. جدول ۹ اولویت‌بندی مؤلفه‌های دکترین بر اساس این آزمون می‌باشد.

جدول ۹: آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی مؤلفه‌های دکترین

اولویت	مقدار آزمون فریدمن	مؤلفه‌ها	
۱	۷,۸۸۵	آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح	دکترین
۶	۴,۵۹۸	مردمی بودن نیروهای مسلح	
۳	۶,۲۶۷	جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان	
۵	۴,۸۹۲	اسلامی شدن نیروی‌های مسلح	
۴	۵,۸۵۰	حکومت اسلامی	
۲	۶,۷۹۶	آموزه‌های اسلامی	

نیکویی برازش مدل (ارزیابی انطباق مدل): پس از تعیین مدل مفهومی پژوهش و گردآوری داده‌ها، پژوهش‌گر به مهم‌ترین مرحله‌ی مدل‌سازی معادلات ساختاری می‌رسد. پژوهش‌گر در این مرحله با یک پرسش اساسی مواجه است که آیا مدل مفهومی معتبر می‌باشد؟ اعتبار یک مدل را می‌توان با استفاده از معیارهایی تحت عنوان معیارهای نیکویی برازش موردبررسی قرار داد.

مدل اندازه‌گیری متغیر دکترین: به‌منظور تحلیل عاملی لازم است ابتدا از آزمون بارتلت^۲ استفاده گردد. نتایج حاصل از آزمون بارتلت در جدول ۱۰ نشان داده شده است.

جدول ۱۰: نتایج آزمون KMO-Bartlett متغیر دکترین

معیار کفایت نمونه‌گیری KMO	نتیجه
۰,۷۷۸	کای دو
۱۴۴,۳۱	درجه آزادی
۶۹	سطح معناداری
۰,۰۰۰	

با توجه به نتایج می‌توان مراحل تحلیل عاملی تأییدی را نیز بر روی داده‌ها به انجام رساند. مقدار بیش از ۰,۷۰ آماره KMO مؤید کفایت نمونه‌گیری و سطح اطمینان ۰,۰۰۰ برای آزمون بارتلت نیز نشان‌دهنده مناسب بودن مدل عاملی مورد استناد می‌باشد. میزان KMO محاسبه‌شده برابر ۰,۷۷۱ و چون بیشتر از ۰,۷۰ می‌باشد بنابراین محاسبات نشان‌دهنده کفایت نمونه‌گیری است.

1 - Friedman test

2 - KMO-Bartlett

به منظور بررسی مناسبت مدل از شاخص‌های مربوط به برازش مدل ارائه شده در جدول ۱۱ استفاده می‌کنیم.

جدول ۱۱: شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیر دکترین

معانی اصطلاحات	نتیجه	مقدار	شاخص نیکویی برازش
مجذور کای	تائید مدل	۱,۳۰۲	$\frac{\chi^2}{df}$
ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب	تائید مدل	۰,۰۸۹	RMSEA
ریشه میانگین مربعات باقیمانده	تائید مدل	۰,۳۳۸	RMR
نیکویی برازش	تائید مدل	۰,۹۰۱	GFI
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	تائید مدل	۰,۸۸۲	AGFI
شاخص برازش هنجار شده (بتلر- بونت)	تائید مدل	۰,۹۱۰	NFI
شاخص برازش تطبیقی	تائید مدل	۰,۹۱۱	CFI
شاخص برازش افزایشی	تائید مدل	۰,۹۱۴	IFI

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان اذعان کرد تمامی شاخص‌های برازندگی مدل فوق در دامنه قابل قبول قرار گرفته و بنابراین تناسب داده‌های گردآوری شده با مدل مطلوب است. لذا برازندگی مدل نهایی متغیر دکترین مورد تائید می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

بر اساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده، حداکثر اعضای جامعه نمونه تحقیق معتقدند که "مؤلفه‌های دکترین" احصاء شده به میزان زیاد و خیلی زیاد می‌تواند در اداره امور نمایندگی‌های ولایت فقیه در سازمان‌های عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح مؤثر باشد.

همچنین با توجه به این که مقدار سطح معناداری و نرمال بودن مؤلفه‌های دکترین پذیرفته می‌شود. که نشان‌دهنده پارامتریک بودن مؤلفه‌ها بوده و قابلیت اتکا برای سنجش این بعد و تعمیم آماری را دارا می‌باشند.

همچنین توجه به نتایج آزمون T و سطح معناداری و با توجه به مطلوب‌ترین شاخص، دکترین از ۴/۵ به بالا به میزان بسیار بیش از زیاد در اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها تأثیر می‌گذارند

همچنین با توجه به مطلوب‌ترین شاخص، مؤلفه جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان از ۴/۷۵ به بالا به میزان خیلی زیاد و مؤلفه‌های مردمی بودن نیروهای مسلح، اسلامی شدن نیروی‌های مسلح و آموزه‌های اسلامی بسیار بیش از زیاد با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها در حوزه دکترین رابطه معنی‌دار دارند. و به‌عنوان شاخصی مطلوب مطرح می‌باشند

همچنین در بر اساس نتایج ضریب همبستگی انجام‌شده بین دکترین و مؤلفه‌های آن ارتباط معنادار وجود دارد. همبستگی‌های به‌دست‌آمده مثبت و معنادار است. این بدان معناست که با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که با افزایش نمره مؤلفه‌ها میزان نمره دکترین نیز افزایش می‌یابد و رابطه آن با اداره امور نمایندگی ولایت فقیه و عقیدتی سیاسی‌ها بیشتر می‌گردد. می‌توان گفت این همبستگی‌ها در سطح شدید و خیلی شدید است.

همچنین در بین مؤلفه‌های دکترین آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح در رتبه اول، آموزه‌های اسلامی در رتبه دوم و جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان در رتبه سوم قرار گرفته است.

در نتیجه تحلیل معادلات ساختاری نیز می‌توان عنوان نمود:

"انجام امور فرهنگی، معنوی و سیاسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی در حوزه‌های فردی و سازمانی نیروهای مسلح جهت نیل به اسلامی شدن، مردمی شدن، ارتقا توانمندی نظامی و دینی، اقتدار و آمادگی برای جهاد در راه حاکمیت قانون خدا در جهان به‌منظور استقرار و تثبیت حکومت اسلامی"

در بحث مدل اندازه‌گیری متغیر دکترین، با توجه به نتایج می‌توان مراحل تحلیل عاملی تأییدی را نیز بر روی داده‌ها به انجام رساند. مقدار بیش از ۰,۷۰ آماره KMO مؤید کفایت نمونه‌گیری و سطح اطمینان ۰,۰۰۰ برای آزمون بارتلت نیز نشان‌دهنده مناسب بودن مدل عاملی مورد استناد می‌باشد. میزان KMO محاسبه‌شده برابر ۰,۷۷۱ می‌باشد و چون بیشتر از ۰,۷۰ می‌باشد بنابراین محاسبات نشان‌دهنده کفایت نمونه‌گیری است. بنابراین تناسب داده‌های گردآوری‌شده با مدل مطلوب است. لذا برازندگی مدل نهایی متغیر دکترین مورد تأیید می‌باشد.

با نگرش به نتایج کلی تحقیق و آزمون‌های انجام‌شده مؤلفه‌های زیر کلیدی‌ترین نقش را به ترتیب دارای اولویت در تدوین دکترین نمایندگی ولی فقیه و عقیدتی سیاسی‌های نیروهای مسلح بر اساس گفتمان امامین انقلاب و قانون اساسی دارند؛

۱- آمادگی و اقتدار نیروهای مسلح

۲- آموزه‌های اسلامی

۳- جهاد برای گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان

۴- حکومت اسلامی

۵- اسلامی شدن نیروی‌های مسلح

۶- مردمی بودن نیروهای مسلح

بر اساس بررسی مطلوب‌ترین شاخص‌ها برای تدوین دکترین نمایندگی‌ها و کسب نمره موردپذیرش ۶ مؤلفه اصلی و همچنین با توجه به اولویت‌های احصا شده در خصوص مؤلفه‌هایی بر اساس نتایج آزمون‌های آماری و فرآیند کدگذاری انجام‌شده و در نتیجه نهایی تحقیق دکترین نمایندگی‌های ولی فقیه و عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح بر اساس گفتمان امامین انقلاب و قانون اساسی به شرح زیر می‌باشد.

بنابراین با توجه به اینکه تاکنون دکترین واحدی برای اداره امور نمایندگی‌های ولایت فقیه مبتنی بر گفتمان امامین انقلاب و قانون اساسی در کشور وجود نداشت به‌منظور بهره‌گیری از دکترین احصا شده می‌تواند به‌عنوان یک نوآوری مهم در این زمینه مبنای عمل این نمایندگی‌ها قرار گیرد.

ب - پیشنهادها:

۱. دکترین احصا شده جهت برنامه‌ریزی‌های کلان و پشتیبانی‌های لازم به ستاد کل نیروهای مسلح منعکس گردد.
۲. دکترین مذکور مبنای تمام برنامه‌ریزی‌های درازمدت و کوتاه‌مدت قرار گیرد.
۳. ابتدای سال جدید برنامه‌های تمام برنامه‌ها با دکترین جدید تطبیق داده شود.
۴. با تشکیل یک کارگروه مشترک متشکل از معاونین طرح و برنامه حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران و سازمان‌های عقیدتی سیاسی ارتش، نیروی انتظامی و وزارت دفاع نسبت به هم سو کردن برنامه‌ها در قالب دکترین جدید با یک برنامه‌ریزی ۲ ساله اقدام به‌نحوی که پس از خاتمه زمان مذکور عملاً دکترین سازمان‌های مذکور یکسان شده باشد.
۵. هر پنج سال یک‌بار با استفاده از رویکردهای جدید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالیه) نسبت به بروز کردن این دکترین اقدام گردد.
۶. حوزه نمایندگی ولی فقیه و سازمان‌های عقیدتی سیاسی نسبت به پوشش ضعف‌ها و ناتوانی سازمان‌های هم‌تراز در این بازه مساعدت نمایند.
۷. از ظرفیت دفتر عقیدتی سیاسی فرماندهی معظم کل قوا به‌عنوان برطرف‌کننده مشکلات موجود و تسهیل در روند یکسان‌سازی دکترین بهره‌برداری لازم به عمل آید.
۸. جلسات کارشناسی در حوزه‌های ستادی به‌منظور اجرای یکسان دکترین به‌طور منظم یک‌ماهه برگزار گردد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی:

- امام خمینی (ره)، ولایت فقیه، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- امام خمینی (ره)، البیع، جلد ۱ و ۲ و ۳
- امام خمینی (ره)، (۱۳۹۰)، مجموعه آثار، تهران، مؤسسه حفظ و نشر آثار امام خمینی (ره)
- امام خمینی (ره)، (۱۳۸۲)، صحیفه نور، ج ۱، ۲، ۵، ۸، ۱۱، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام (ره)، چاپ سوم،
- امام خمینی (ره)، (۱۳۸۵)، صحیفه نور، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، (۱۳۹۰)، حدیث ولایت، دفتر حفظ و نشر آثار امام خامنه‌ای (مدظله العالی)
- ارتش از دیدگاه امام خمینی (ره)، (۱۳۹۱)، تبیان آثار موضوعی (دفتر سی و نهم) ناشر: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- تدابیر انتصابات در نیروهای مسلح، (۱۳۸۹)، نمایندگی ولی فقیه در سپاه، دفتر تأیید شرعی ضوابط و برنامه‌ها
- سند معاونت طرح و برنامه سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
- سند معاونت طرح و برنامه سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی
- شیدائیان حسین، (۱۳۹۱) سیر عملکرد نمایندگان ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از تأسیس تا شکوفایی، پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- ذوالقدر، محمدرضا، (۱۳۸۷)، نظریه پردازی داده بنیاد، تهران: دانشگاه امام صادق (علیه السلام)،
- زاهدی، عاطفه، (۱۳۹۴)، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات جاودانه،
- قاضی، ابوالفضل، (۱۳۷۳)، بایسته‌های حقوق اساسی، یلدا

